

Ο Λόγος και η Γλώσσα: η μνήμη της Ανθρωπότητας Speech and Language

Ανδρέας Ι. Μητρόπουλος
Ρευματολόγος Διδάκτωρ
Πανεπιστημίου Αθηνών,
Επίτιμος Πρόεδρος
ΙΕΔΕΠ

Dr Andreas I. Mitropoulos
Rheumatologist Honorary
President of IEDEP

Λόγο στο Λόγο, πέτρα στην πέτρα η ψυχή μας πορεύτηκε

Ο Λόγος, προφορικός ή γραπτός, απετέλεσε για τον Άνθρωπο, από της απαρχής του, το μέσο επικοινωνίας και το διαχρονικό μάτισμα της σκέψης, της γνώσης, της εμπειρίας και της δημιουργικότητάς του. Ήταν και παραμένει ο πιστός αγωγιάτης του ιστορικού και πολιτισμικού του φορτίου, και ο καταλύτης της αργής, αλλά σταθερής, πολιτισμικής

του ανέλιξης στους απανωτούς αιώνες.

«Ανοίξω το στόμα μου και πληρωθήσεται πνεύματος» μονολογεί ο ποιητής του Αιγαίου.

«Γλώσσα σε προσκυνώ, πολλά τα θαύματά σου», αναφωνεί η Κική Δημουλά

Ο προφορικός λόγος περιορίζεται μεταξύ εκείνων που συνυπάρχουν και έχουν την δυνατότητα της άμεσης συνομιλίας και της ζώσας επικοινωνίας. Μπορεί να μεταβιβάζεται (σαν παράδοση), είναι όμως ευάλωτος σε ποικιλία παρεμβάσεων, γι' αυτό και υπόκειται, αδιαμαρτύρητα, σε μεταβολές ή παραλλαγές. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι διαχρονικός, έρχεται από το απώτερο παρελθόν, από την αρχή της αυτογνωσίας του ανθρώπου, ακόμη από τότε που ξεκίνησε να σκαλίζει παραστάσεις, σύμβολα και

Αλληλογραφία:

Ιατρός Ανδρέας Ι.
Μητρόπουλος Πάροδος
Δερβενακίων 2, Οβρούα
Πατρών 26500 Τηλ.: 2610
433656 Κιν.: 6936 706907
e-mail:
[andreas.mitropoulos@hotmail.
gr](mailto:andreas.mitropoulos@hotmail.gr)

ιερογλυφικά, πέρασε στη σφηνοειδή, τη γραμμική Α και Β ή την κατ' αλφάβητο αποτύπωση, για να φτάσει μέχρι τη σημερινή ηλεκτρονική γραφή. Έχει το μεγάλο προνόμιο να παραμένει αναλλοίωτος, να μεταβιβάζεται και να κληροδοτείται στο μέλλον, ώστε να τον διαβάζουν και να τον καρπούνται και οι επερχόμενοι.

Οι λέξεις, σπόνδυλοι στη ραχοκοκαλιά του νου μας, αρμοδεμένες πέτρες, απιθωμένες ή μια πάνω στην άλλη, χτίζουν και ορθοτομούν το λόγο.

Λέξεις σκαλισμένες με το κοπίδι της γλώσσας, που *«κυλάνε όπως το αίμα στις φλέβες»*, καθώς μας λέει ο Γ. Ρίτσος, και στοιχισμένες, με τη φορά και την τροπή του νου (νοοτροπία), σε νοηματοσειρές, απαρτίζουν τον έναρθρο Λόγο που, μαζί με την επίγνωση του θανάτου αλλά και την αγωνία για το αύριο, μαζί με την πρόβλεψη και την ανησυχία, την ελπίδα και τη φροντίδα για την «επόμενη μέρα», αποτελούν προνόμιο του ανθρώπου και χαρακτηριστικό γνώρισμα που τον διακρίνει και τον ξεχωρίζει από όλα τα άλλα έμβια όντα.

Έχουν βέβαια και αυτά τη δική τους γλώσσα, τους δικούς τους κωδικούς επικοινωνίας, από τους μονοκύτταρους έως τους πιο σύνθετους οργανισμούς, Άσχετα αν εμείς δεν μπορούμε να τους διαβάσουμε και να τους κατανοήσουμε. Ίσως πιθανολογούμε μερικούς: Οι μέλισσες επικοινωνούν με τον τελετουργικό χορό τους, τα μυρμήγκια με τις φερομόνες και τις νοηματικές οσμές τους, τα πετούμενα με το τιτίβισμα και το κελάηδημά τους, ο σκύλος με τις υλακές αλλά και με το κούνημα της ουράς του, δείγμα αποδοχής και θερμού χαιρετισμού σε φίλους και σε αυτούς που συμπαθεί και αγαπάει. Δεν έγραψαν όμως ποιήματα και λογοτεχνικά αριστουργήματα, δεν είπαν ύμνους και ψαλμωδίες, δεν συνέθεσαν όπερες και συμφωνίες, σονάτες και πρελουόδια, δεν τραγούδησαν μοιρολόγια και τραγούδια του μισεμού και της τάβλας, της αμάχης και της αγάπης. Δεν έχτισαν Παρθενώνες, μνημεία και άλλα ιερά περισυλλογής, εκεί που κρένει σιωπηλά η ψυχή, απλογιέται νοερά και μιλάει κι ο Θεός και γαληνεύει το πνεύμα. Δεν είχαν την έφεση και την συν-ζήτηση του καλύτερου, δεν παρέδωσαν, όπως ο Άνθρωπος, τη σκυτάλη του Μαραθώνιου της ζωής και το δαυλό της δημιουργίας, δε διαλογίστηκαν με τους αιώνες.

Ο Λόγος είναι το δοξάρι και η ορθρινή όρχηση στο θάμα της ζωής, το θρόισμα και το γράφημα της φυλλορροής ανθρώπων στον Πλανήτη. Αυτός ακριβώς ο συνεκτικός Λόγος, αιώνιος πεζοπόρος, η λαλέουσα γλώσσα και η αλάλητη γραφή, η αθροιστική άρθρωση και προσπάθεια αμέτρητων γενεών, αυτή

«η γλώσσα που διαβάζουνε

οι αγράμματοι κι αγιάζουνε»,

οδήγησαν συντονισμένα το βηματισμό της σκεπτόμενης Ανθρωπότητας στο χρήσιμο και στο βέλτιστο. Με τη συμβολή, τη μικρή ή μεγάλη, την αλληλουχία λόγου και έργου του

καθενός, ενίοτε μέχρι αυτοθυσίας, ο Άνθρωπος δημιούργησε τεχνουργήματα, συσσωρεύσε θησαυρίσματα και πέτυχε έργα θαυμαστά. Είναι *«έργο πολλών ανθρώπων τα λόγια μας»* μας λέει ο Σεφέρης.

Ο Λόγος, κρουσές που πλέκει,
χτένι που υφαίνει το χαρακτήρα,
βελόνι που κεντάει,
χρωστήρας που αγιογραφεί
το ψυχομάντηλο του Ανθρώπου,
αλέτρι που γεωργεί,
αξίνα που σκάβει
και ξεχερσώνει το χωράφι της καρδιάς μας.

Με το μάγμα που ρέει από τη γλώσσα του καθενός σαρκώνεται η ταυτότητα και ο χαρακτήρας μας. Ο λαός μας το επισημαίνει με το δικό του απλό, αλλά σοφό τρόπο: Μη βιαστείς να αποφανθείς για την προσωπικότητα κάποιου, αν δεν τον ακούσεις πρώτα να μιλάει.

Με τη διά λόγου επικοινωνία (διάλογο) με τους γύρω του, ο Άνθρωπος ημέρεψε, αγάπησε ή μίσησε, συμφώνησε ή διαφώνησε, μάλωσε ή φίλιωσε, πολέμησε ή ειρήνεψε, οπωσδήποτε όμως, αργά αλλά σταθερά, απέκτησε κοινοβιακή συμπεριφορά και συνείδηση συμβίωσης.

Έτσι ο κοινωνικό ιστός, αρμός γερός και ανθεκτικός, αρμολογημένος με τον ειρμό και την ώσμωση της σκέψης μεταξύ των ανθρώπων, τροχοδρόμησε, *«υπερήνεγκεν και εις φως εξήνεγκεν»* το άρμα της προόδου μαζί με τον στρατηλάτη Άνθρωπο.

ΓΛΩΣΣΑ, ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΜΑΣ

Η *γλώσσα* ήταν το μέσον, ήταν το *«πυρίμορφον όχημα»* και ο *λόγος* ο *«λύχνος του άστρου»* που οδήγησε τον διαλογιζόμενο Άνθρωπο σε όσα θαυμαστά και εκπληκτικά, μέχρι σήμερα, έχει δημιουργήσει, σε τοπικό ή σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο κάθε τόπος, και η πιο ασήμαντη γωνιά, το κάθε χωριό, όσο μικρό κι αν είναι, έχει το δικό του Λόγο, έχει την δική του αύρα στο λίχνισμα του χρόνου. Έχει τη δική του διαδρομή και ιστορία που την έχει βιώσει με το δικό του ξεχωριστό, ιδιαίτερο και μοναδικό τρόπο και, με φίλτρο μετατροπής τη γλώσσα, τον έχει μετουσιώσει και αποτυπώσει σε οργανωμένες κοινωνίες και εθνότητες. Η θυμοσοφία του λαού μας περιγράφει με το δικό της αλληγορικό τρόπο τη δύναμη της γλώσσας: *«Η γλώσσα κόκκαλα δεν έχει και κόκκαλα τσακίζει»*.

Μια γλώσσα που μετράει ζωή τεσσάρων χιλιάδων χρόνων, όπως η Ελληνική, είναι φυσικό, σε αυτή τη μακρόχρονη διαδρομή της, να έχει υποστεί μεταβολές. Αυτό ήταν αποτέλεσμα ομαδικών μεταναστεύσεων, κατακτητικών επιδράσεων, πολιτισμικών

αποχρώσεων και εθνολογικών επιρροών που, κατά καιρούς, πέρασαν και σκίασαν αυτόν τον τόπο. Συνέβαλλαν όμως και οι κοινωνικές και οικονομικές συγκυρίες, μορφωτικά και εκπαιδευτικά συστήματα, χαρακτηριζόμενα, πολλές φορές, από ερασιτεχνισμό και αντιφάσεις, καθώς και ηλικιακά χάσματα μεταξύ των αλληλοδιάδοχων γενεών.

Μόνο τον τελευταίο αιώνα και στο μεσοδιάστημα από τους παππούδες μας μέχρι τα εγγόνια μας, ένα 5-10% του λεξιλογίου μας έχει χαθεί ή έχει αντικατασταθεί με καινούργιες λέξεις. Αν τις ταχυδρομήσουμε στα επέκεινα, με δυσκολία θα αναγνωρισθούν ή μπορεί να μην γίνουν καθόλου κατανοητές, όπως και οι νεότεροι δυσκολεύονται να καταλάβουν αρκετά από την παλαιότερη ορολογία. Λέξεις, όπως: ξέλαση, δανεικαριά, προσωπική εργασία, αντάμα, σεμπριά, μουσαφίρης, αλτρουισμός, φιλότιμο, κοπιάστε, και πληθώρα άλλων τείνουν να ξεχαστούν και για να τις καταλάβουν τα παιδιά χρειάζονται διερμηνέα. Τώρα, καινούργιες λέξεις μπήκαν στη ζωή μας όπως: ρύπανση, πετρελαιοκηλίδες, φαινόμενο του θερμοκηπίου, τρύπα του όζοντος, κατάθλιψη, στρες, βαρεμάρα, φάση σου λέω, καράφλιασα, αφασία, μνημόνια, τρόικα, κι ένα σωρό ακούσματα, αλλόκοτα για μας τότε, αλλά μόνιμο βίωμα σήμερα.

Ιδιαίτερα σήμερα, στη διαδικτυακή «επικοινωνιακή επανάσταση», που συζητούν και διαλογίζονται τα μηχανήματα και όχι οι άνθρωποι, πληκτρολογούμε πολύ αντί να συνομιλούμε, η συνθλιβή των εννοιών και η λεξιπενία κάνουν το τοπίο όλο και περισσότερο άνυδρο. Παρ' όλα αυτά, η ελληνική γλώσσα εξακολουθεί να κατέχει ξεχωριστή θέση, ανάμεσα στις 2.700 γλώσσες του σύγχρονου κόσμου. Η ορολογία και η χρήση πολλών λέξεων σε βασικές επιστήμες και περισσότερο **στην ιατρική**, έχουν προέλευση και ρίζα Ελληνική.

ΓΛΩΣΣΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ

Η οικουμενικότητα αυτή οφείλεται κυρίως στην ανταύγεια και τη φεγγοβολή της αρχαίας ελληνικής διάνοησης. Είναι αυτός ο πολιτισμός που υπερίσχυε των όπλων κατακτώντας τους Ρωμαίους κατακτητές αφού, *«η αλούσα Ελλάς είλεν το αγροίκον Λάτιον»*. Αυτός που κέντρισε την προσοχή και παγίωσε την αέναο τάση Ελληνογνωσίας ανά την υφήλιο. Ήταν η γλώσσα της Αγίας Γραφής, τόσο με τη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης, όσο και της Καινής Διαθήκης που πρωτογράφηκε στα Ελληνικά της εποχής εκείνης.

Η Ελληνοφωνία αυτή εκφράστηκε μέσα από τα θεολογικά και φιλολογικά κείμενα των πατέρων, τις βιογραφίες εκκλησιαστικών μορφών και το τελετουργικό της χριστιανικής λατρείας. Κορυφώθηκε με την Βυζαντινή υμνολογία, τις αριστουργηματικές μελωδίες του Ρωμανού του Μελωδού και τις βαθυστόχαστες υμνογραφίες του Γρηγορίου Παλαμά. Ο Ακάθιστος Ύμνος, το *«τη Υπερμάχω στρατηγώ»*, *«η Ζωή εν*

τάφω» και το *«Ω γλυκύ μου έαρ»*, προκαλούν ρίγη συγκινήσεως και μιλάνε και σήμερα κατ' ευθείαν στην ψυχή των πιστών.

Η δομική συνέχεια της γλώσσας σφυρηλατήθηκε και άντεξε στη δουλειά 400 χρόνων, με τις αναμενόμενες αμφίδρομες επιδράσεις, αλλά και με ελάχιστες απώλειες. Καλλιεργήθηκε στα νεότερα χρόνια με τη λογοτεχνία και την ποίηση για να επικυρωθεί, στον αιώνα που μας πέρασε, με δύο βραβεία Νόμπελ, φυσικά επακόλουθα της αρχαίας Ελληνικής διάνοησης και της ικανότητας των «ευκλεών» προγόνων μας να διασώσουν με τη γραφή και να διαδώσουν τον εκπληκτικό και μεγάλο πολιτισμό που δημιούργησαν.

Ανάλογη και παράλληλη ήταν και η πορεία και διακύμανση της γλώσσας στα χωριά μας και γενικότερα στην ύπαιθρό μας, τόσο στη γραφή, όσο και στην προφορική παράδοση περισσότερο, αφού πριν τον 20^ο αιώνα ελάχιστοι ήταν «γραμματιζούμενοι.

Οι άνθρωποι της υπαίθρου, του βουνού, του κάμπου, της ερημιάς, του δάσους, που ασχολούνται με την γεωργία, την κτηνοτροφία, το κυνήγι, τη μεταφορά, το μεροκάματο, έχουν την δική τους ντοπιολαλιά και τους δικούς τους κώδικες επικοινωνίας. Με ένα πλεκτό λέξεων έντυναν αισθήματα και συναισθήματα, εξέφραζαν ακόμη και με τις κινήσεις των χεριών και του σώματος τους, και έδιναν ανά πάσα στιγμή τη συναισθηματική τους διάθεση και το στάτους της ψυχής τους. Κατά συνέπεια, κανείς δεν δικαιούται να τούς αποκαλεί βλάχους ή αγροίκους.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ Η ΓΛΩΣΣΑ

Είναι μικρό το σέβας και μεγάλο το λάθος εκείνων που απορρίπτουν και σνομπάρουν τη γλώσσα μιας συγκεκριμένης εποχής, τη γλώσσα των πατέρων τους, τη φωνή του Έθνους. Όπως λέει ο Ε. Παπαζαχαρίου, που ασχολήθηκε και εξέδωσε ένα λεξικό με τη γλώσσα της πιάτσας, «όποιος απορρίπτει ή βρίζει τη γλώσσα των προγόνων του, βρίζει την μάνα του, την κούνια του, τον τόπο του, το γένος του». Δεν σημαίνει ότι θα απορρίψουμε την Οδύσσεια ή θα κάψουμε την Ιλιάδα επειδή, από την εποχή του Ομήρου, η εξέλιξη της γλώσσας ήταν τέτοια, που σήμερα δεν μπορούμε να κατανοήσουμε αυτό τον μοναδικό και ανεκτίμητο λόγο.

Γιατί η γλώσσα είναι η ιστορία ενός έθνους και ένα έθνος είναι η ιστορία της γλώσσας του. Ο Λένιν, ειδικός στο χειρισμό των μαζών, είχε πει: «Αν θέλεις να αλώσεις ένα λαό κατάστρεψέ του τη γλώσσα». Αλλά και ο ίδιος ο Δημιουργός τιμώρησε την αλαζονεία και την μωροφιλοδοξία εκείνων που επιχείρησαν να διακορεύσουν τα ουράνια, κτίζοντας τον πύργο της Βαβέλ. Το πέτυχε μ' ένα και μοναδικό τρόπο: Προκάλεσε σύγχυση στη γλώσσα τους, με επακόλουθο την πλήρη ασυνεννοησία. Δεν χρειαζόταν τίποτε περισσότερο και τίποτε λιγότερο, αφού αυτό ήταν αρκετό.

Αλήθεια πόσο διδακτικός και πόσο διαχρονικός είναι αυτός ο αλληγορικός συμβολισμός της Γένεσης. Το ζούμε στην τραγελαφική και αντιφατική εποχή μας. Χωρίς

ενιαίο λόγο, με την οπαδική και ξύλινη κομματική γλώσσα, με τη γλώσσα της ιδιοτέλειας και όχι τη γλώσσα της ευθύνης, με το μυαλό στην παρτίδα και όχι στην πατρίδα, αλλά και χωρίς τη γλώσσα της συνεννόησης και της διαβούλευσης, δεν μπορούμε ούτε κοτέτσι να στεριώσουμε, ούτε τα απόβλητα και τα σκουπίδια μας δεν καταφέρνουμε να διαχειριστούμε. Πολύ περισσότερο, αν θέλουμε να φτιάξουμε αποδοτικά συστήματα παιδείας, υγείας, πρόνοιας, αλληλεγγύης και εύρυθμου Κράτους.

Όλα αυτά προϋποθέτουν ελεύθερη από μικρότητες σκέψη, καθάριο και σωστό λόγο, που θα πηγάζει από συναίσθηση χρέους και πράξεις ευθύνης, από ελεύθερη και όχι ύστερη βούληση, από σκεπτόμενο και ακηδεμόνευτο νου. Το είχε πολύ πριν επισημάνει ο Ρήγας, ο φλογερός και με συνείδηση πατρίδας εθνομάρτυρας: **«μιλάει και συλλογάται σωστά, όποιος συλλογάται λεύθερος».**

Όταν ο Ελύτης παραβρέθηκε στη Στοκχόλμη, για να τιμηθεί με το βραβείο Νόμπελ, κατά την τελετή της απονομής, τους είπε: Δεν είχα τίποτε άλλο να σας φέρω και να σας δώσω παρά 3 λέξεις από τη γλώσσα μου την Ελληνική στις αμμουδιές του Ομήρου: Ουρανό, Θάλασσα, Ήλιο. Αυτές είναι ο πλούτος του Αιγαίου, το βίος και ο θησαυρός της Χώρας μου και με αυτές μπορείτε να σκιαγραφήσετε την πατρίδα μου, την Ελλάδα. Με αυτές μπορείτε να ντύσετε την παγωμένη και ρακένδυτη, από αξίες κι οράματα, Ανθρωπότητα και να φτιάξετε έναν καλύτερο κόσμο.

Στη δύσκολη συγκυρία που βιώνουμε, η έκβαση είναι απρόβλεπτη και άγνωστη, αφού τα ουσιαστικά επακόλουθα, ιδιαίτερα από τη συνεχιζόμενη αιμορραγία και τον ξενιτεμό των νέων μας, θα φανούν μεταγενέστερα. Όταν οι δυνάμεις στερέψουν και τα εφόδιά μας εξαντληθούν, ένα μόνο εφόδιο και ένα μόνο οχυρό θα έχουμε να αμυνθούμε και να αντισταθούμε σθεναρά.

Τη Γλώσσα μας

Αυτή είναι και θα παραμείνει η τελευταία μας ελπίδα.

Αυτή και η ελευθερία έχουν απομείνει και στο Δ. Σολωμό που μονολογεί: **«Μη γαρς έχω άλλο τι πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;».** Τα βρίσκει όμως αρκετά για να τον κρατάνε στη ζωή.

Άλλοι θα μάχονται και θα πολεμούν με όπλα και σπαθιά, εμείς θα αντιστεκόμαστε και θα μαχόμαστε με την Οδύσσεια και το Άξιον εστί. Οι λέξεις μπορεί να πληγώνουν και να πονάνε περισσότερο, αλλά δε σκοτώνουν τον άνθρωπο, μόνο που τον κάνουν καλύτερο. Αυτό θα το πετύχουμε όχι με τα πολλά και ανούσια λόγια αλλά με το συνετό ΛΟΓΟ.

Η Ελληνική γλώσσα είναι η **«μπουκιά του ήλιου»** που γενναιόδωρα χάρισε ο Δημιουργός σε τούτο τον προνομιούχο τόπο. Κανείς δεν θα μπορέσει να την στερήσει ή να την αμαυρώσει. Γιατί αν σκοτεινιάσει η λάμψη και η φεγγοβολή της αρχαίας

Ελληνικής διανόησης, μοιραία θα έλθει το λιόγερμα, θα πέσει πούσι και καταχνιά, θα χάσουμε την άρθρωση της ψυχής μας και η Ανθρωπότητα, πλούσια σε τεχνολογικά επιτεύγματα, αλλά φτωχή και ρακενδυτή σε αρχές και αξίες, θα τουρτουρίζει και θα τραυλίζει. Η γλώσσα μας θα είναι η *«χρυσωθείσα τω πνεύματι κιβωτός»* που θα μας σώσει από κάθε μελλοντικό κατακλυσμό. Στον κατακλυσμό που βρίσκεται και βιώνει σήμερα η Χώρα μας, μόνο αν μιλήσουμε τη γλώσσα την Ελληνική, τη γλώσσα της ευθύνης, της αλληλεγγύης, της αγάπης, της συνεννόησης και της **συν-αντίληψης** θα μπορέσουμε να βγούμε από την κρίση και τα αδιέξοδα που με ανόητες πράξεις και λόγους έχουμε δημιουργήσει. Η κατάσταση θα αλλάξει μόνο αν αλλάξουμε πρώτα εμείς. Μόνο τότε θα φτερουγίσει το περιστέρι με την ελιά, *«κάρφος εν τω στόματι αυτού»*, σύμβολο ειρήνης και γαλήνης, σίγουρο δείγμα ότι *«κεκόπακε το ύδωρ από της γης»*. Μόνο τότε θα κοπάσει η τρικυμία στη σκέψη και στη ψυχή μας. Μόνο όταν θα απαλλαγούμε από το σύνδρομο της Βαβέλ, όταν απαγκιάσουμε από της «αλαλίας τον άνεμο» και *«ορθοτομήσουμε το ΛΟΓΟ της Αληθείας»* θα βγούμε από το τέλμα σε ένα πιο ξάστερο και καλύτερο αύριο. Γλώσσες υπάρχουν πολλές. Φορέας και εκφραστής τους είναι ένας: ο Άνθρωπος με το μοναδικό του χάρισμα: το Λόγο του. Όλοι οι άνθρωποι, σε οποιαδήποτε γωνιά της γης, ανεξάρτητα από φυλή, θρησκεία, χρώμα ή εθνικότητα θα πρέπει να συγκλίνουν στον κοινό Λόγο. Η σκέψη, το πνεύμα, η ψυχή τους πρέπει να συντονίζονται και να μιλάνε την ίδια γλώσσα, δηλαδή να συλλογίζονται, να συνδιαλέγονται, να λογικεύονται. Δραγάτης και βιγλάτορας της γης να γίνει ο Λόγος. Μόνο έτσι θα πετύχουν τα σημαντικά και τα ασήμαντα, θα χτίσουν τα μικρά και τα μεγάλα, θα προκόψουν, θα προχωρήσουν, θα δημιουργήσουν και θα παραδώσουν ένα καλύτερο κόσμο στους επερχόμενους.

Ο Υμνωδός μας λέει:

«Ἡ λόγος εκλάμπει, ἡ λίθος εκλείπει»

Μόνο όταν επικρατήσει ο ΛΟΓΟΣ και η λογική, θα εκλείπει ο λίθος, το λιθίζειν (λιθοβολισμός), οι πόλεμοι και ο αλληλοσπαραγμός.

Γι' αυτό ο δεινός γλωσσοπλάστης και μεγάλος τεχνίτης του λόγου, Κωστής Παλαμάς, παιανίζει:

*«Για τη μητέρα γλώσσα,
τα λάβαρα κρατήστε».*

Ανάπτυπο από την Αχαϊκή Ιατρική (Οκτ. 2016).